

1. Российское законодательство X-XX веков : в 9 т. / под общ. ред. О. И. Чистякова. – М. : Юридическая литература, 1984-1994. – Т. 2. – С. 58.
2. Михайлов П. Л. Суд присяжных во Франции: становление, развитие и трансформация / Михайлов П. Л. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2004.
3. Про судоустрій та статус суддів : Закон України від 07 липня 2010 року (зі змінами і допов.) // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41. – Ст. 529.
4. Брауэр Э. Суд присяжных Германии и других государств / Брауэр Э. – СПб. : Журнал Министерства юстиции Российской Империи. – № 9, Сентябрь, 1865.– С. 376.
5. Колесник В. Імітація суду присяжних в новому КПК / В. Колесник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : pr.org.ua/lib/kolisnik-imitacija-sudu-prisaznich-v-novomu-kpk.
6. Куцин М. Суд присяжных: законодавче закріплення і проблеми впровадження у кримінальному судочинстві України / М. Куцин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.yurgazeta.com/tags/kucin_sud_prisaznih.
7. Порівняльне правознавство / за заг. ред. В. Д. Ткаченка. – Х. : Право, 2003.
8. Славський О. Новий кримінальний кодекс. Суд присяжних дає надію, але без гарантій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://texty.org.ua/doc/slavskiy_noviy_kriminalniy_kodeks_sud.

Наливайко Лариса Романівна

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри загальноправових дисциплін,
Віце-президент Всеукраїнської громадської організації
«Асоціація українських правників»,
Голова Дніпропетровської обласної організації
«Асоціація українських правників»

Южека Роман Сергійович

студент факультету № 4,
член Дніпропетровської обласної організації
«Асоціація українських правників»

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

**КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТАТУСУ ІНОЗЕМНИХ
ГРОМАДЯН ТА ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА**

Поряд з громадянами України на її території перебувають іноземці та особи без громадянства. У загальному вигляді основи правового статусу закладені у ст. 36 Конституції України, згідно з якою іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами, а також несуть ті самі обов'язки, як і громадяни України, за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України.

Питання конституційно-правових засад статусу іноземних громадян та осіб без громадянства, висвітлювалися в працях таких вчених, як: Л.М. Альбертіні, М.О. Баймуратова, П.Ф. Гураля, А.М. Колодія, О.Л. Копиленка, О.С. Лотюк, О.О. Майданник, В.П. Мелещенко, А.Ю. Олійника, Б.І. Ольховського, В.Ф. Погорілка, Н.А. Ришняка, М.І. Ставнійчук, М.І. Суржинського, Ю.М. Тодики, О.Ф. Фрицького, П.Ф. Чалого, В.М. Шаповала та інших, але й досі ця тема залишається актуальною.

Правовий статус осіб, які не мають громадянства, у більшості країн світу збігається з правовими положеннями іноземних громадян. Ці положення певною мірою збігаються з конституційним законодавством України, зокрема з положеннями ст. 26 Конституції і Законом «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства». У ст. 1 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», дається чітке визначення, що іноземець – особа, яка не перебуває у громадянстві України і є громадянином (підданим) іншої держави або держав [1]. Що ж до осіб без громадянства, то в ст. 1 Закону України «Про громадянство» від 18 січня 2001 року вони визначаються як особи, яких жодна держава відповідно до свого законодавства не вважає своїми громадянами [2]. В свою чергу, М.А. Баймуратов визначає іноземців як осіб, які знаходяться на території будь-якої держави, але не є її громадянами і мають громадянство іншої держави, а осіб без громадянства – осіб, які не мають громадянства будь-якої держави [3, с. 193].

В Україні можна виділити такі категорії осіб без громадянства: колишні іноземні громадяни, що втратили своє громадянство (підданство) після закінчення терміну дії національних паспортів і не пред'явили документів, які засвідчують їх приналежність до іноземної держави, особи іноземного походження, що прибули в Україну нелегальним шляхом і не пред'явили чинних національних паспортів, політичні емігранти, незалежно від часу прибуття їх в Україну, якщо вони не прийняті в українське громадянство у встановленому законом порядку [4, с. 70].

Правовий статус іноземців та осіб без громадянства визначається Конституцією, законами, а також міжнародними договорами України. За своїм правовим статусом усі іноземці в Україні поділяються на дві групи: 1) іноземних громадян, які на законних підставах тимчасово проживають на території держави або іммігрували на постійне проживання. Іноземці, які іммігрували на постійне проживання або для тимчасового працевлаштування, отримують посвідки відповідно на постійне або тимчасове проживання; 2) іноземців, які перебувають в Україні на іншій законній підставі, вважають такими, що тимчасово перебувають в Україні. В Законі чітко визначено, за яких умов іноземець може отримати дозвіл на імміграцію та іммігрувати на постійне проживання. Це можливо, якщо він: має в Україні законне джерело існування; перебуває у близьких родинних відносинах (батько, мати, діти, брат, сестра, подружжя, дід, баба, онуки) з громадянами України; перебуває

на утриманні громадянина України; має на своєму утриманні громадянина України; в інших випадках, передбачених законами України.

Найважливішим принципом правового статусу іноземців та осіб без громадянства є реалізація юридичних гарантій їх прав і свобод. Це досягається правом іноземців на звернення за захистом в суд, адміністративні органи, застосуванням санкцій до порушників прав і свобод. Особливо важливим є право іноземців на судовий захист їх особистих і майнових прав. Так, в Україні іноземці можуть звертатися за захистом своїх прав не тільки в звичайні суди, але і в Конституційний Суд України (у справах офіційного тлумачення Конституції і законів України). Вищезазначене підтверджується положеннями ст. 24 Конституції, де зазначається, що одним з найважливіших принципів юридичного статусу іноземців та осіб без громадянства є принцип їх рівності перед законом, всі мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом [5].

Що стосується основних прав, свобод та обов'язків іноземців, до них належать право на: інвестиційну та підприємницьку діяльність; трудову діяльність; охорону здоров'я і соціальний захист; житло; освіту; користування досягненнями культури; участь в об'єднаннях громадян (якщо інше не передбачено законами України і якщо це передбачено статутами цих об'єднань, проте іноземці не можуть бути членами політичних партій України); свободу совісті; права у шлюбних і сімейних відносинах. Іноземці також можуть відповідно до законодавства України мати у власності будь-яке майно, успадковувати і заповідати його, а також мати особисті немайнові права.

При цьому законодавство України гарантує іноземцям недоторканність особи, житла, невтручання в особисте і сімейне життя, таємницю листування, телефонних розмов і телеграфних повідомлень, повагу до їхньої гідності на одному рівні з громадянами України. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Якщо іноземною державою встановлено обмеження щодо реалізації прав і свобод громадянами України, Кабінет Міністрів України може прийняти рішення про встановлення відповідного порядку реалізації прав і свобод громадянами цієї держави на території України. Це рішення набирає чинності після його опублікування. Воно може бути скасовано, якщо відпадуть підстави, за яких воно було прийнято. Здійснення іноземцями та особами без громадянства своїх прав і свобод не повинно завдавати шкоди національним інтересам України, правам, свободам і законним інтересам її громадян та інших осіб, які проживають в Україні. Іноземці та особи без громадянства зобов'язані поважати та дотримуватися Конституції і законів України, шанувати традиції та звичаї народу України.

Таким чином, національне законодавство, зокрема Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», визначив засади правового статусу іноземців та осіб без громадянства: іноземці та особи без грома-

дянства мають ті ж права і свободи та виконують ті ж обов'язки, що і громадяни України, якщо інше не передбачено Конституцією, цим та іншими законами України, а також міжнародними договорами України. Варто зазначити, що чинне законодавство України, яке регулює статус іноземців і осіб без громадянства, відповідає положенням відповідних міжнародно-правових актів, що діють в цій сфері, а також демократичним стандартам, що діють у більшості країн світу, де функціонує громадянське суспільство, в якому найвищою соціальною цінністю визнаються людина, її права і свободи. Крім цього, реалізація іноземцями та особами без громадянства свого правового статусу в Україні, відбувається згідно з відповідними міжнародно-правовими зобов'язаннями України.

1. Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22 вересня 2011 року № 3773-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 19-20. – Ст. 179 (із наст. змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua.
2. Закон України «Про громадянство» від 18 січня 2001 року № 2235-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – №13. – Ст. 65 (із наступними змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua.
3. Баймуратов М. А. Международное публичное право / М. Баймуратов. – Х., 2003.
4. Тиунов О. И. Международное гуманитарное право : учебник для вузов / О. И. Тиунов. – М. : Издательство НОРМА, 2000. – 238 с.
5. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141 (зі змінами, внесеними Законом України «Про відновлення дії окремих положень Конституції України» від 21 лютого 2014 р. // Офіційний вісник України. – 2014. – № 19. – Ст. 583).